

EMLÉKEZÉS AZ 50 ÉVE ELHUNYT UBRIZSY GÁBOR AKADÉMIKUSRA, A TUDOMÁNY, A MŰVÉSZET ÉS AZ ISKOLATEREMTÉS PROFESSZORÁRA

IN MEMORY OF GÁBOR UBRIZSY, ACADEMICIAN, PROFESSOR OF SCIENCE, ART, AND SCHOOL CREATOR, ON THE 50TH ANNIVERSARY OF HIS DEATH

Horváth József

az MTA rendes tagja, professor emeritus, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Georgikon Campus, Keszthely
hor11895@mail.iif.hu

„Emlékük, mint a lámpafény az estben,
Kitündököl és ragyog egyre szebben
És melegít, mint kandalló a télben,
Derűs szelíden és örök fehéren.”
Juhász Gyula: *Consolatio*

Az emlékek és megemlékezések között őrzök egy megsárgult gyászjelentést: „A Magyar Tudományos Akadémia, a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium és a Növényvédelmi Kutató Intézet mélyen megrendülten tudatja, hogy Ubrizsy Gábor Kossuth-díjas, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, a Növényvédelmi Kutató Intézet tudományos tanácsadója és 20 éven át volt igazgatója a Munka Érdemrend arany fokozatának tulajdonosa életének 54. évében 1973. május 25-én rövid betegség után elhunyt. Az elhunytban az általános növényvédelem, a növényvédelmi mykológia, a herbológia és környezetvédelem sokoldalú, kiváló művelőjét veszítettük el, aki a Növényvédelmi Kutató Intézet újjászervezésé-

A kép forrása: Magyar Kutatási Hálózat Agrártudományi Kutatóközpont Növényvédelmi Intézet

vel nemzetközi hírnevet és színvonalat biztosított a magyar növényvédelmi kutatásnak. 1973. évi június 2-án, szombaton 11,30 órakor a Farkasréti temetőben felállított ravatalától kísérjük utolsó útjára.”

A tőle idősebbek és a vele egyidősek is már régen „elmentek”, és Ubrizsy Gábort (1919–1973) csak az utána következő generációk néhány szerencsésnek mondható tagja ismerhette, és őrzi emlékét. Azok, akik ismerhették és találkozhattak vele, a reneszánsz emberrel, meggyőződhetnek arról, hogy „magasan repült”, de nem ez volt az emlék, hanem az, hogy „íve volt a repülésének”, ami példát mutatott. De nemcsak a tudomány, a művészet, a szellem küldetéses embere, hanem humanista is volt, és talán ezért is tudott a világban mindenhol elismert, tudományos iskolát teremteni, egy olyan korban amikor a „múzsák is hallgattak”. Csak néhány általa kiválasztott és meghívott fiatalabb kutató nevét sorolom itt fel, akik vele együtt és utána a budapesti Növényvédelmi Kutató Intézetet és a keszthelyi laboratóriumot nagyra tették: Farkas Gábor, Király Zoltán, Klement Zoltán, Solymosy Ferenc, Pozsár Béla, Lovrekovics László, Vörös József, Sáringer Gyula és mások.

Nem utolsósorban azok nevét említem meg, akiket Ubrizsy Gábor, nem vesélytelenül, felvett intézetébe, azokat, akiket az 1950-es években egy hamis, igaztalan politikai rendszer megfosztott állásuktól. Álljon itt emlékképpen azok neve, akiket Ubrizsy Gábor tevékenysége mentett meg, és akiket az eddigi és vele kapcsolatos visszaemlékezések¹ elmulasztottak megemlíteni: a budapesti Növényvédelmi Kutató Intézet keszthelyi laboratóriumában Bertényi Jenő, Keszthely város 1945 előtti csendjéért, rendjéért és biztonságáért felelős vezető, szakmunkás lett. Regensperger László, a Keszthely környékének lisztellátását biztosító 1945 előtti malomtulajdonos, kazánfűtő lett. Politikai okok miatt koholt vádakkal állásából elbocsátott Móricz István mezőgazdasági mérnök, műszaki ügyintéző lett. Dohy János a mosonmagyaróvári Mezőgazdasági Akadémia professzora – ifj. Dohy János (1934–2002), akadémikus édesapja –, akit az 1956-os forradalomban való részvétele miatt koholt vádakkal letartóztattak, és többévi börtönre ítélték, szabadulása után a keszthelyi laboratóriumban tudományos ügyintéző lett. Manninger Gusztáv Adolf professzornak egyetemi állásából történt elbocsátását követően – amikor 1967-ben visszakerülhetett a felsőoktatásba – a keszthelyi laboratórium biztosított családjával együtt szállást. Rainiss Lajos a keszthelyi Mezőgazdasági Akadémia tanszékvezető tanára, zoológus professzorom, az 1956-os forradalmi események miatt, koholt vádakkal történő eltávolítása után Ubrizsy Gábornak köszönhetően került a keszthelyi laboratóriumba. Rainiss Lajost követően engem

¹ Az általa indított és szerkesztett tudományos folyóiratok (*Acta Phytopathologica Academiae Hungaricae, Növényvédelem*) szerkesztőbizottságainak első megemlékezését követte professzorának és tanítómesterének, a hetvenéves Soó Rezső (1903–1980) Kossuth-díjas akadémikusnak és tanítványainak a megemlékezése: Soó, 1973; Gimesi, 1974; Bognár, 1998; Gimesi, 2005; Kurucz, 2008; Petrányi, 2020a,b.

is felmentettek a keszthelyi akadémiával szoros kapcsolatban lévő kísérleti intézet gyakornoki állásából. Eltávolításom oka az volt, hogy az akadémia III. éves hallgatójaként 1956. október 25-én elszavaltam a *Nemzeti dalt*, és részt vettem a keszthelyi szovjet emlékmű ledöntésében. „Ilyen ember (emberek) nem vehet (vehetnek) részt az egyetemi ifjúság oktatásában és nevelésében” volt az eltávolítás (eltávolításunk) indoka.

Ubrizsy Gábor nevét az általa szerkesztett és írt *Növénykörtan* című könyvvel kapcsolatban ismertem meg az 1950-es évek közepén, amikor növénykörtan tanárom, Szigeti István ismertette és méltatta. A könyv, miután megvásároltam és tanulmányozni kezdtem, szinte minden betűje szikrát vetve „szakmai tüzet” lobbantott fel bennem, és szakmai könyvtáram első példányaként, különös tekintettel a Szirmai János által írt *Vírusok és vírusbetegségek* című fejezetre, alapolvasmányommá vált pályafutásom elején. A könyv, amely 1960-ban már második kiadását érte meg, és elnyerte az Akadémiai Kiadó Nívódíját is, a hazai agrár-egyetemek és kutatóintézetek nélkülözhetetlen szakmai forrásműve lett.

Személyes találkozásunkra alig huszonnégy évesen, az 1960-as évek elején Budapesten került sor, miután 1960. január 1-jén a budapesti intézetben Ubrizsy Gábornak köszönhetően megkaptam tudományos segédmunkatársi állásomat. Első alkalommal – amikor velem mint az intézet igazgatójával személyes találkozásra került sor – belépve intézeti titkárságának ajtaján éppen egy francia nyelvű mikológiai tárgyú dolgozatát diktálta titkárnőjének. Egy nagy tudós benyomását keltette bennem, de a legfontosabb az volt, amikor beszélgetésünk során megnyerő modorával minden vélt „magasabbrendűsége” eloszlott bennem. Ismeretségünk haláláig eltelt rövid tizenhárom évének számtalan emléke közül megemlítem, hogy például a burgonyavírusokkal kapcsolatos kutatásaim eredményeit és mások tudományos eredményeit is szinte „naprakészen” ismerte, és azokat az intézeti értekezleteken nyilvánosságra hozva mindenkinek elismerését fejezte ki, önbizalmat és ösztönzést adott. Egy igazán nagy emberre, tudósra jellemző tulajdonsága volt, hogy ösztönözte és segítette munkatársainak külföldi tanulmányutakra történő utazását, és azt, hogy munkatársai, tanítványai a „vállára állhattak és láthattak egyre messzebb”, miként ő is fiatal korában tanítómesterei Moesz Gusztáv (1873–1946) mikológus, Gulyás Antal (1884–1980) virológus és Zólyomi Bálint (1908–1997) botanikus professzor „vállára állva” jutott a hazai botanika és mikológia parnasszusára.

Felejthetetlen számomra az is, amikor 1962-ben szorgalmazta doktori értekezésem megírását, 1963-ban pedig neki is köszönhetem, hogy támogatta, sőt javasolta aspirantúrára utazásomat Németországba, 1969-ben pedig, igazgatóságának utolsó évében, Jermy Tiborral, az újonnan megválasztott intézeti igazgatóval együtt, a minisztériumi „főhatóság” ellenkezése ellenére sikerült elérniük, hogy elfogadhattam a holland Internationaal Agrarisch Centre (IAC) ösztöndíját. Az emlékek közül felejthetetlenek számomra azok a beszélgetések, amelyekre a

gyümölcsfákkal körbevett egykori (1957–1978) keszthelyi laboratóriumban, egy tudományos „Édenkertben” került sor. Az itt festett alkotásai közül ma is őrzöm azt a *Virágcsendélet* című festményét, amellyel megajándékozott.

Emlékeztetni szeretnék arra is, hogy Ubrizsy Gábor a Magyar Tudományos Akadémia tagsága mellett hazai és külföldi tudományos társaságok (például: British Mycological Society, European and Mediterranean Plant Protection Organization, Centre International des Antiparasitaires) elnökségi tagja volt. De talán külön is hangsúlyozni kell, hogy az egyetemes és magyarországi mikológia, növénykórtan, integrált növényvédelem, környezetvédelem, vegyszeres gyomirtás („áldás és átok”) és a bioszféra-védelem úttörője volt.

Ubrizsy Gábor a 2000. millenniumi évben – amikor még csak nyolcvanegy éves lett volna, de már több mint negyed évszázada halott volt – nem érthette meg, hogy egykori intézetéből heten az MTA tagjai, tizenegyen az MTA doktorai és tizenheten a biológiai, illetve a mezőgazdasági tudományok kandidátusai (PhD) lettek. Ez pedig annak köszönhető, hogy egykori intézetében, miként utódintézetében az intézet fennállásának 143. évfordulóján, 2023-ban is politikamentesség van, és a kiválóság szelleme, az emberbaráti szeretet, az elődök iránti tisztelet és az örökséget ápoló ethosz uralkodik.

A „mélységes múlt” emlékeivel ma, Ubrizsy Gábor születésének 104. és halálának 50. évfordulóján gondolunk rá, nem feledve azt, hogy az elhunytak emlékezetét csak az élők emlékezete őrizheti és adhatja tovább. Tudjuk, hogy eltávozott, de emlékezetünkben nem halt meg. Ubrizsy Gábor a tudós polihisztor és a humanista tudós bennünk, „szellemi örököseiben” él tovább, amíg emlékezünk.

IRODALOM

- Bognár Sándor (1998): *25 éve hunyt el Ubrizsy Gábor Kossuth-díjas akadémikus*. Ubrizsy Gábor emlékülés. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia
- Gimesi Antal (1974): Ubrizsy Gábor. *Növénytermelés*, 28, 1, 89–90.
- Gimesi Antal (2005): Dr. Ubrizsy Gábor (1919–1973) MTA r. tagja – a hazai herbológia megalapítója. *Magyar Gyomkutatás és Technológia*, 6, 1, 97–100.
- Kurucz Miklós (2008): Ubrizsy Gábor (1919–1973). *Agrofórum*, 19 (5): 122.
- Petrányi István (2020a): Ubrizsy Gábor a növényvédelem polihisztorja. *Növényvédelem*, 56, 7, 340–341.
- Petrányi István (2020b): Ubrizsy Gábor a növényvédelem polihisztorja. *Magyar Gyomkutatás és Technológia*, 21, 1, 94–96. https://hwsr.hu/wp-content/uploads/2020/09/Gyomkutatás_2020_1_web.pdf
- Soó Rezső (1973): Dr. Ubrizsy Gábor. *Magyar Tudomány*, 10, 687–690. http://real-j.mtak.hu/127/1/MATUD_1973.pdf